

Сава Мркаљ – два века дуга

А В В Г Д Е Ж З И І К Л М Н
О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ
Ъ Ы Ь Ъ Є Ю Ѡ ѡ Ѣ ѣ Ѥ ѥ

Стара азбука

а	б	в	г	д	дь
е	ж	з	и	і	к
л	лъ	м	н	нь	о
п	р	с	т	ть	у
ф	х	ц	ч		ш

Мркаљева реформисана азбука

23.10.2015. -

Ко је реформисао српску азбуку? Одговор на то једноставно питање можемо наћи на све стране; зато га, ваљда, сви знамо и зато је увек исти.

Ево једног прототипског одговора:

„А 1818. Вук Ст. Караџић извршио је реформу српске ћирилице. Полазећи од начела 'пиши, како говориш', избацио је све сувишне знакове старе азбуке; задржао је 24 слова и увео 6 нових слова ... за посебне српске гласове... ћ је унео према нацрту Лукијана Мушицког, ј је узео из латинице, љ и њ је направио спајањем слова л и н са танким јером; ђ је већ постојало у југослов. ћирилици, а џ је узео из старе румунске и српске ћирилице.“ [Енциклопедијски лексикон „Мозаик знања“ – Српскохрватски језик, Београд, 1972, s.v. ћирилица]

Вук реформисао азбуку, Вук пошао од начела пиши као што говориш, Вук избацио сувишне знакове старе азбуке, Вук донео азбучно савршенство у коме једном гласу одговора једно слово...

Већ стотинак година учимо ово као мантру, иако већ два века и пет година знамо није било баш тако. И занимљиво је како се нека знања лако загубе и забораве.

Тако је, на пример, када смо 1987. године славили два века Вука, један од познатијих проучавалаца Вуковог дела, у заносу слављења Вука, поставио себи питање на које је одмах и одговорио:

„Или, на пример, откуда Вуку та генијално-једноставна азбука? Нигде у свету није нашао пример за 'копирање'! Али, кад читамо његова писма, видимо да и то потиче: из простог, здравог народног разума (још један његов омиљени израз, и још један наш велики заборав!).“ [Драгиша Витошевић, „Вук и ми, данас“, Књижевна реч (Београд), бр. 306, 25. 9. 1987, стр. 7]

**Вук заиста „нигде у свету није нашао пример за 'копирање'!“
Био му је пред носом и добро му је био познат тај пример који је копирао.
Нашао га је у књижици Сало дебелого јера либо азбукопротрес, коју је 1810.
године у Будиму граду објавио Сава Мркаљ.**

**У тој малој књизи, која има свега 18 страна, Сава Мркаљ је пошао од једноставног закључка: „Отуда излази да за један језик треба онолико слова колико све ријечи његове имају простих гласова. Ако их је мање, онда нећемо моћи да запишемо сваку ријеч...
Ако их је пак више, онда она, осим што су непотребна, могу с временом и да штете језику.“**

Да би одговорио на питање које је сам себи поставио – Колико Србљи за језик свој требају писмена?, Мркаљ је постројио 42 слова дотадашње азбуке (Слика 1. Стара азбука). Затим је на шест страна анализирао ту азбуку, а потом је, на две и по стране, обавио липосукцију, уклонивши сало из старе азбуке. После Мркаљеве липосукције, српска азбука први пут је показала своје савршено тело (Слику 2. Мркаљева реформисана азбука).

Обратите пажњу, те 1810. године добили смо савремену ћирилицу од 29 слова, у којој за сваки глас имамо по једно слово.

У Мркаљевој азбуци слово дъувек и само означава глас ђ, слово ль увек и само означава глас љ, слово нь увек и само означава глас њ, слово ть увек и само означава глас ћ.

На Слици 2 лепо се види да је Мркаљ, језиком савремене науке речено, дефинисао фонолошки систем од 29 фонема и да је за тих 29 фонема предвидео 29 графема. Тај чисти однос гласова и слова, тј. фонема и графема, не нарушава чињеница да четири слова нису представљена једним знаком, него двознаком – та слова од два знака увек и само означавају по један глас.

Мркаљ је био потпуно свестан графичких „недостатка“ своје реформисане азбуке. Зато је на стр. 11 поменуо слово ћ (које би се могло користити уместо двознака ть) и зато је на стр. 13 написао:

„А шта да радимо са танким јером, да ли да га задржимо или да га одбацимо пошто ни оно није слово? – Што се мене тиче, требало би да слова дь, ль и нь (као што имамо ть) изрежемо у неком облику, па да онда и танком јер покажемо којим је путем отишло дебело јер.“

Другим речима, он се бавио реформом система гласова и слова; њега није занимао изглед слова. Он је био теоретичар језика, а не дизајнер слова.

А на последњој страници своје књижице, Сава Мркаљ је написао знамените речи: „Од данас сав наш правопис долази под ово начело: ’Пиши као што говориш.’“

Све то објављено је у септембру 1810. године, три и по године пре него што је Вук Стефановић Караџић први пут написао нешто о језику. И све смо то ми, некако, заборавили.

Мр Владо Ђукановић